A. 11.220.

Eesti Maarahwa Liit
Eesti Wabariigi loomisel.

Tallinnas, märtsil 1919.

Tallinna Eesti Kirjastuse-Ühisuse trükk.

EESTI TA Fr. R. Kreutzwaldi nim. Kirjandusmuuseumi
Ef. 18067.
RAAMATUKOGU
123710

I.

Maaliit asutati peale Wenemaa keisriwalitsuse kukutamist märtsikuul 1917. Tema asutajad olid Põhja-Liiwimaa Põllutöö Keskseltsi juhtiwad põllumehed ja agronomid.

Maaliidu asutamisele wiis nimetatud tegelasi elaw äratundmine politilise erakonna tarwidusest, kes Eesti põllumehe politilisi, majanduslisi ja kulturalisi huwisid ühises kokkukõlas esitaks ning kaitseks. Sest seniste ja muude uuesti tekkiwate erakondade poolt ei olnud seda loota, nende esialgsed eeskawad näitasid, et erakondade eestwõtjatel tarwilikku arusaamist ning tahtmist ei olnud põllumehe huwidega tõsiselt rehkendada.

Maaliidu asutajate algatus leidis põllumeeste hulgas elawat wastukaja; Maaliidu kiire tutwakssaamine põllumeeste ringkondades 1917. aasta suwel ilma laialisema kihutustööta ja oma ajaleheta oli tõenduseks, et Maaliit kui põllumeeste erakond Eestis tarwilik oli.

Eesti põllumehi nimetatakse wahest Eesti rahwa selgrooks. Nad moodustawad ka tõesti seltskonna-kihi, millel teatawad iseloomulikud waated elu peale, kuluralised, majanduslised ning politilised nõuded on, mis kindlamini ning selgemini wälja arenenud, kui mõne teise, wähem wälja kujunenud, kihi juures on. Eesti iseteadlikule põllumehele ei wõinud sellepärast küllalt olla, kui teda mõni politiline erakond kontwõõrana hääletamise jaoks oma kelgu peale wõtab ja sõbramehe poolest omakasuliselt tükikese

maad edasi sõidutab. Waid see põllumees tahab täiskodanikuna, ilma wahemeheta Eesti riiklises ja rahwuslises elus kaasa kõneleda. Ta tunneb eneses jõudu olewat ja tahab seda oma Eesti korraldamiseks tööle panna, selgesti ära tundes, et tugewus kohustab, ja et Eesti tulewikuhooneft ei wõi asja saada, kui selle ehitamiseft osa ei wõta Eesti põllumees.

Maaliidul kui politilisel erakonnal on sellega Eestis loomulik alus ja tema olemist ei saa üksikute isikute meeleolu ning kaldumus küsitawaks teha: põllumeeste politiliselt mõtlew enamus toetab ja kannab Maaliitu kestwalt, eksigu üksikud põllumehed mistahtesugustes politilistes rühmades ümber. See kindel alus wabastab ka Maaliidu igasugusest politiliseft õnnekütimiseft ja kaksipidi wankumiseft: ta wõib oma huwipiiriid ja arenemiseteesid ning wõimalusi kindlasti ära määrata ning sellekohaselt talitada. Maaliit ei saa ega taha Eestis ainuwõimulisteks erakonnaks tõusta, tema tähtsus ei wõi ka millalgi kunni tähelepanematuseni alla langeda, Maaliit on Eesti awalikus elus nähtus, millega tingimata tuleb rehkendada.

Just see wõimaldabki Maaliidul põllumehe huwide kaitsemiſt puhtamalt ning kindlamini, kui see mõnel teisel erakonnal wõimalik, kelle kokkuseade kirju. Maaliit on ühtlane, temas puuduwad siſemised pingutamised, mis jõudu ära kulutaks ja seeſtpidi nõrgendaks. Sellega tuleb ka seda suurt elujõudu ja politilist mõju seletada, mis Maaliidul Eestis on. Iga politiline erakond Eestis mõõdab end Maaliiduga mõrwelides. Kuidas Maaliit teeb ja talitab, seda pannakse tähele, sellele aimatakse järele. Suuremad Eesti erakonnad on siſemise korralduſe Maaliiduſt täiesti koperinud. Maaliitu suunatakse, et selle waral end nähtawaks teha: eks selles peitu eneſe nõrkuſe tunnistamine Maaliiduga wõrreldes!

Maaliidu iseteadlik kindlus on Eestis tuntawat polittiliſt mõju awaldanud, mis nii tulus ja tarwilik iseäranis nüüd, iseseiswa riigi loomiſel üksikuteſt kodanikkudeſt, kes

lahtised, nagu liiw mere ääres, keda wanad wäljakujunenud püüded ja harjumused ühte ei liida.

Kui Wenemaa suure revolutsioni lahtipuhkemisel Eesti linnalaste eestwõtjad ja haritlased oma pahemale poole kaldumises enam piiri ei tunnud, kõik Wiljandi tegelased sotsialrevolutsionäärideks muutusid ja demokratlised erakonnad sotsialistlisi nõudeid oma eesbawadesse wõtsid, siis oli Maaliit see, kes neid kibedasti arwustas, rahwast mässuimastusest äratas ja neile tegelikku elu uing wõimalusi silmade ette seadis.

Tagajärg oli see, et politiliselt mõtlejad aegapidi kainemaks muutusid ja ümber waatama hakkasid, mis meil antud tingimistel tõesti wõimalik kätte saada on. Enamluse wõimu kõrgemal tipul 1918. aasta algul tuli häältamisel ilmsiks, et Eesti rahwa enamus mitte walmis ei ole hämmitawa enamluse hõlma langema.

II.

Mõned wäljawõtted Eesti Maarahwa Liidu tegewusest.

Suwel 1917 asutati esimesed Eesti Maarahwa Liidu osakonnad Pärnu maakonda. Rahwa seas leidis Maaliit oma eesbawa ja pühete poolest kohe wäga sooja poolehoidmist. Ükski teine poliitiline erakond ei olnud senini nõnda rohket liikmetehulka näinud ega nii palju osakondasid maal tunnud asutada, kui seda uus erakond mõne kuuga tegi. See oli ka arusaadaw, sest et Maaliit õige tööpõllu — **maarahwa organiseerimise ja politilisele elule ettewalmistamise** oma tegewuse alaks walis. Mõne kuuga oli pea igas Pärnu maakonna wallas Maarahwa Liidu osakond asutatud, ükskõnes osakondades lõusis liikmete arw üle kolmesaja. Osakonnad awaldasid õige elawat tegewust. Wallawalimistel esinesid nad oma „Maaliidu“ nimekirjadega ja said paljudel wallimistel enamuse.

Kui 1917. aasta sügisel enamlased ikka rohkem ja rohkem endi kätte wõimu wõtsid, siis pidi Maaliit oma awaliku tegewuse lõpetama, jatkas aga ettewaatlikult maakaitse ja Eesti wäeosade organiseerimist.

Enamlased kartsid walgekaardi asutamist ja suurendasid järelwalwet Maaliidu tegelastele. Alalised kinnipõtmised ja läbiotsimised kaswasid mõõdalätmud aasta jaanuarikuu lõpul, iseäranis siis, kui Asutawa Kogu walimised enamlastele halwasti lõppeda tõotasid, nii et nad walimised wiimati ära keelasid. Eesti Asutawa Kogu walimistel, mida Pärnu maakonna komitee peaasjalikult oma jõul ja kulul organiseris, sai Maaliit kõige rohkem hääli. Enamlaste wastane meeleolu oli jaanuarikuus kõige kõrgemale jõudnud. Igal pool kawatseti nende wastu aktiwselt wälja astuda ja Eestit iseseiswaks kuulutada.

Weebruarikuu 18. päewal 1918 jõudsid esimesed teated Saksa sõjawägede edasitungimisest Pärnu. Enamlased olid kui lõõgist tabatud. Eestimaa kaitsmise peale ei mõeldudki. Kohe saatis Maaliidu Pärnu maakonna komitee oma esitaja Tallinna, et seal ühiselt nõu pidada, kuidas Eestit sissetungiwa wõera wõimu käest peasta. Oldi arwamisel, et „Eesti riigi“ wäljakuulutamise läbi see ehk ojalt korda läheks.

Mõte, et Eesti peaks iseseiswaks wälja kuulutatama, oli Pärnumaal juba üleüldiselt tuttaw. Eesti iseseiswuse mõtte selgitamiseks korraldas Maaliit igal pool maakonnas enne Asutawa Kogu walimisi könekoosolekuid. Need üle Eesti mabariigi ärapeetud könekoosolekud aitasid palju selleks kaasa, et rahwas okkupatsioni surwe ajal kindlat ühtmeelt üles näitas.

Kui Pärnu maakonna-komitee esitaja Tallinna jõudis, siis peeti seal ühiselt nõu, mis wõiks weel enne sakslaste sissemarssimist ära teha. Kolmapäewal, 20. weebruari õhtusel koosolekul „Estonia“ ruumides otsustati Eesti iseseiswaks mabariigiks wälja kuulutada ja sellest rahwale manifestiga teada anda. Selleks walitti komisjon, kes manifesti teksti järgmiseks hommikuks pidi wälja töötama. See

õhtune koosolek sai ajalooliseks sündmuseks, sest seal astuti esimene tegelik samm Eesti wabariigi loomiseks.

Arutati kohta, kus iseseiswust wälja kuulutada. Kõige sündsamaks kohaks arwati Haapsalu olewat. Pärnu maakonna kohta teatas Maaliidu esitaja, et Pärnumaal enamlaste jõud nõrgad on, kuna suurem osa rahwast maal Maaliidu poole hoiab ja enamlastele täiesti waenuline on, mispärast sel korral, kui Haapsalus iseseiswuse wäljakuulutamine korda ei peaks minema, seda Pärnus wõiks teha. Nii kui teada, sündiski nõnda, et Haapsalu asemel Pärnus iseseiswuse manifest kõige enne wälja kuulutati. Enamlased tahtsid Pärnust 21. weebruaril ja 23. weebruari õhtul kuulutati iseseiswus wälja. Kuid juba pühapäewa öösel 24./25. weebruaril jõudsid esimesed Saksa sõjawäesalgad Pärnu. Nõnda saime ainult üks päew Eesti iseseiswas wabariigis elada.

Saksa sõjawäed tulid sisse nende eneste üteluse järele kui „rahu ja korra toojad". Warsti selgusid aga nende plaanid, mis Baltimaa Saksamaaga ühendamise peale olid sihitud. Politiline elu keelati ära, waba liikumine ja kirjawahetus tehti täiesti wõimataks. Maaliidu organisatsion oli harjunud enamlaste surwe all töötama ega lõpetanud ka nüüd oma tegewust. Seda, mida awalikult wõimata oli teha, tuli waikselt salaja korda saata.

Rahwale tuli Eesti iseseiswuse wäljakuulutamist teada anda. Selleks laskis Maaliidu Pärnu maakonnakomitee oma kulul kakskümmend tuhat eksemplari manifesti trükkida ja laotas nad igale poole maale salaja laiali. Samaks otstarbeks laotas Maaliidu maakonnakomitee raamatukest: „Iseseisew Eesti wabariik" ilma hinnata rahwa sekka. Kõik töö sündis walla-osakondade kaudu, kus targu tööd edasi aeti. Liikumise ja kirjawahetuse teelu peale waatamata hoiti ühendus maakonnakomitee ja keskkomitee wahel alal. Käidi keskkomitee ringkirja järele, kus üles kutsuti igasuguse kokkulepe eest sakstega hoidma. Et ühtlaselt toimetada, selleks pöörati mitmel puhul teiste erakondade poole, kuid asjata, sest nad olid kui ära julanud ja ei

julenud mingisugust tegewust awaldada. Praegune sotsialdemokratia erakond ei awaldanud kõige wähematki tegewust. Sedasorti isandad on ju kui parmud, kes sooja ilmaga suure müraga saagi järele lendawad, iga esimese ilmamuutusega jällegi jäljeta kaowad.

Kuid läheme asja juure edasi. Märtsikuu 8. päewal olid Pärnus esimesed seltskonnategelaste wangistamised sakste poolt. **Kohe läks Eesti Maarahwa Liidu esitaja ühises saatkonas okkupatsioniwõimude poole, kus wangistamise üle protesteriti ja märgukiri ära anti.** Märgukirjas teatati Eesti wabariigi wäljakuulutamisest ja sellest, et Eesti rahwas ega Eesti walitsus ei ole Saksa sõjawäge Eestimaale kutsunud. Teadagi ei takistanud see sakste tegewust, nad asusid Eesti Saksamaa külge ühendamise plaani teostamisele.

Liikusid kuulujutud allkirjade korjamisest. Seal toodigi Läänemaalt P a a t s a l u s t teade, et wallawanemad olla Lihula kokku käsutatud, kus neile käsud ja märgukirjad allkirjade korjamiseks kätte antud. Märgukiri oli saadikul kaasas, kus Saksa keisrilt Eestimaa ühendamist Saksamaaga paluti. Saadik sõitis tagasi kindlas teadmises, et allkirjade korjamise asemel tuleb rahwa seas tööd teha igasuguse allkirjade korjamise ja andmise wastu.

Igale poole maakonda saadeti teated, et inimesed salamärgukirjadele mitte allkirju ei annaks.

Märtsi wiimastel päewadel tuli maakonnakomiteele teade, et mõisnikkude maapäewale Riiga tahetakse ka Eesti wallawanemad kutsuda, kes seal Eesti rahwast esitaks. Igast maakonnast pidi neli wallawanemat Riiga saadetama. Tuli kiirelt otsustada, mis teha, sest wallawanemte walimistesse jäi ainult mõni päew weel aega. Oli tarwis ühise plaani järele teiste maakondadega wälja astuda, kuid raudteel oli sõit keelatud, posti ja telegrahwi tarwitamine niisama.

Kõigi takistuste peale waatamata saadi teateid Tartust Maaliidu keskkomiteelt, mis teha tuleks ja nimelt: wallawanemad waligu kui wõimalik oma asemikkudeks tuntud

seltskonnategelasi ehk kui seda ei lubata, siis enda seast kõige tublimaid Maaliidu mehi.

Kohe saadeti teated wälja wallaosakondadele, et nad wallawanemate walimistel selles mõttes korraldusi looks. Organiseeritud osakondade kaudu oli kerge seda plaani läbi wiia. Nõnda walisid Tori, Wändra ja Jakobi kihelkonna wallawanemad oma esitajaks Tori wallawanema T. Puusti, Saarde kihelkonnast Woltweti wallawanema H. Mitti, Pärnu ja Audru kihelkonnast Reiu wallawanema J. Mättiku, Halliste ja Karksi kihelkonnast wallawanema Toomi.

Peale walimiste said wallawanemad Maaliidu maakonnakomiteelt juhatust, mis neil Riias ühel wõi teisel juhtumisel teha tuleks. Enne ärasõitu Riiga said wallawanemad protestikirjad kaasa. Et enam wõimalust ei olnud ühist protesti kokku seada, siis olid iga maakonna mehed oma kirjadega warustatud. Sellepärast pidid nad Riias kokku tulema ja oma äranägemise järele ühe protestikirjadest wälja walima, alla kirjutama ja ära andma.

Enne ärasõitu kinnitasid wallawanemad, et nad kindlalt üles astuwad ja mitte iialgi Eestimaad ära ei müü. Eesti wallawanemad pidasid oma sõna, astusid ühiselt ja kindlalt waba iseseiswa Eesti eest wälja. Neid ei kohutanud mõisnikkude ähwardused ega kõigutanud pastorite palwed. Meie liht talumees, see hall parun, keda „Sotsialdemokrat" ainult kõige jämedamalt sõimata mõistab, täitis truilt oma kohust waba Eesti wastu. Sellest, kuidas wallawanemaid Riias wastu wõeti, kuidas nendega seal ümber käidi ja missuguste raskustega protesti awaldamine ühenduses oli, ei luba siin ruum pikemalt kõnelda. Olgu ainult nõnda palju tähendatud, et wallawanemad Tartust kaasa toodud protesti äraandmiseks wälja walisid, sest nende arwamise järele olnud Pärnu kiri liig wali, Wõru meeste oma liig leplik, kuna Tartu oma keskmine ja seega kõige wastuwõetawam oli. Tartu maakonna wallawanemate poolt kaasatoodud protesti oli peaminister K. Päts

kokku seadnud ja Dr. Raamot oli selle Tallinnast Tartu viinud.

Missugune suur tähtsus wallawanemate ühisel protestil oli, selle kohta kirjutab Eesti väljamaa saatkond järgmist: „Eesti endised wallawanemad andsid kewadel n.n. „maakoosolekul" oma poliitilisest küpsusest ilusa tunnistuse. See küpsusetunnistus leidis kogu Saritud ilmas, kuhu teated selle üle ulatasid, wõitwa tähelepanemise. Eesti väljamaa saatkonna peale mõjus sõnum selleşt ülendawalt, julgustawalt."

Wallawanemate protesti üle olid mõisnikud wäga wihased. Nõnda tuli Woltweti wallawanemal H. Mittil, kes Riias üks ägedamateşt ülesastujateşt oli, palju kannatada. Ta wõeti pärast Woltwetis kinni ja saadeti sõjawangidelaagrisse, kui rahwa ässitaja. Wabaks sai Mitt alles peale Saksa wõimu langemist. Mitt teenib nüüd Eesti sõjawäes ja seisab Maaliidu Asutawa Kogu kandidatide nimekirjas.

Kui wallawanemad Riiast tagasi tulid ja enda tegewuseşt aru andsid, siis hingasid kõik kergemalt, seşt **mõisnikkude kuritahtlise plaani, Eestimaad Saksamaaga ühendada, olid wallawanemad, need maaliitlased, „hallid parunid" nurja ajanud.** Et wallawanemad ühiselt niisuguse protestiga Riias wälja astusid, tuleb meie wäikepõllumeeste Eesti Maarahwa Liidu teenuseks kirjutada. Maaliidu hea organisatsioni tõttu, kes ka Saksa okkupatsioni ajal ei maganud, läks korda wallawanemate walimist korraldatult läbi wiia, nii et nad wõisid protestiga esineda.

Põhja-Eestimaal, Tallinnamaal, kus Maaliit weel oma organisatsioni ei olnud läbi wiinud, ei suutnud ka wallawanemad ühiselt wälja astuda, ega mingisugust ühist protesti Saksa wõimude wastu awaldada, seşt Talurahwa Liit oli ainult paberil olemas.

Kaswatagu seegi nähtus Tallinnamaal wäikepõllumeeste seas arusaamist selleks, et kõigil põllumeestel tuleb endiid Maaliidu ümber koondada.

III.

Eesti Maarahwa Liit oli ainukene erakond, kes okkupatsioniwõimude tegewuse wastu awalikult julges protesterida.

12. mail 1918. a. oli Tartu Eesti Maarahwa Liidu kongress. Muude otsuste seas, mida kongress wastu wõttis, mida aga kitsaste surweolude tõttu seekord awaldada ei saanud, olid järgmised otsused:

„Kongress tunnistab, et see õige ja tarwilik samm oli, et Maaliidu liikmed Eesti Maapäewal ja Walitsuses olles Eesti iseseiswuse wälja kuulutasid ja Eesti riiklise põhjusseaduse wäljatöötamise ja wahekordade loomise teiste riikidega Eesti Asutawa Kogu ülesandeks tegid. Kongress leiab, et ainult sel teel wõimalik on meil uut riiklist korda luua ilma wahekordade terawaks ajamiseta ja rahwa enesemäärmise põhjusmõtte rikkumata".

„Kongress tunnistab, et igasugused Eesti riigi põhjusseadused, lepingud ja riiklised sidemed, mis niisuguste asutuste poolt luuakse, keda Eesti rahwa rõhuw enamus oma esitajaks ei tunnista, ainult korralagedust sünnitawad ja meie maa rahwa waewarikastele ja hädaohtlikudele katseaegadele wastu wiiwad, sellepärast nõuab kongress, et Maaliidu liikmed sarnastest katsetest milgil kujul osa ei wõtaks."

„Kongress leiab, et igasugused katsed saladuse warjus rahwa awalikule arwamisele teatawat kuju anda, ilma otsekohese rahwaesituse kaastegewuseta wandeseltside tegewust meelde tuletawad, kelle kaasabil kunagi jäädawaid asutusi pole suudetud luua, sellepärast mõistab kongress sarnased põrandaalused politilised katsed täiesti hukka ja keelab Maaliidu liikmetel neist osawõtmise täiesti ära. See keeld käib ka igasuguste salamärgukirjade kohta."

Sellel ajal organiserisid sakslased truualamliste adresside saatmist keisrile, mille kohta kongressi otsus käib).

„Kongress leiab tarwiliſe olewat ſelle peale tähelepanemiſt juhtida, et Eesti riikliſe korra loomiſel ei tohiks mitte Eesti rahwa poliitilisteſt lootusteſt ja kawatſusteſt tähelepanemata mööda minna ja üheks niiſuguſeks Eesti rahwa poliitiliſeks aateks on alati olnud — Soome ſild — lähem kulturaline ja riikline ühendus Soomemaaga. Soome-Eesti riikline ühendus wastab meie rahwa ſoowidele. Ühendus Soomemaaga on Eesti rahwale palju loomuliktum kui ſide Kuramaaga. Keſkajaliſed riigi ptirid ei wõi Eesti riikliſe korra loomiſel mööduwandwad olla".

„Kongress tunnistab, et ſee kogu maa ehk peale halwawalt mõjub, et meil ühine Eesti rahwas jällegi kahe kuberuangu wahel on ära jaotatud, ehk küll ſellekohane ſeadus muutmata, et kõiki ühendawad ja korraldawad maa keſkaſutuſed. Maapäew ja Maawalitſus oma tegewuſt ei wõi jatkata, et maakonnad ilma omawalitſuſeta, makſud ſiſſenõudmata, kohtud ja koolid ilma teguwõimuta, ehk küll kõik nende kohta käiwad ſeaduſed muutmata. Selle all kannatab rängalt juſt talurahwas, ſee ſünnitab meelterärewuſt ja ei aita mitte rahu ja korra jalule ſeadimiſeks taaſa, mis rahulepingu järele meie praeguſe ajutiſe walitſemiſe korra põhjuſeks on wõetud".

„Et Eestimaa ſaatus rahulepingu järele Saksa- ja Wenemaa wahel ſelgitamata, et Baltimaalt eeſtlaſte nimel on ſaatkond Berlinis käinud, ſiis leiab kongress hädaſti tarwilikuks, et Maaliidu nimel lähemal ajal ſaatkond Berlini ja Moſkwaſſe ſõidakſid Eesti talurahwa ſoowide kohta ſeletuſt andma, ſeſt rohkem kui ükſki muu korraldus wõib juſt Maaliit ennaſt Eesti maaharijate poliitiliſeks organiſatſioniks pidada. Saatkonna kokkuſeade ja märgukirja walmiſtamiſe üle walwamiſe jätab kongress Maaliidu keſkkomitee hoolde."

Need on wälja-awõtted Eesti Maarahwa Liidu 12. maikongressi otſuſteſt, mida keelati awaldamaſt, kuid mida kongressiſt oſawõtjate ſeas kongressi lõpul kirjutatuli wälja laotati. Ka ſaatkonna ſaatmiſeſt, mida kongress otſuſteas, ei tulnud midagi wälja, ſeſt ſeda ei lubanud ſakslaſed täide wiia.

Peale kongressi seatakse wõimude pooli maaliitlasi kohta kange järelwalwus sisse. Alalised läbiotsimised, lendlehtede leidmine ja kinnipanemine saawad Maaliidu liikmetele osaks. See kõik aga ei kohutanud kedagi ja endiselt tehakse tööd Eesti iseseiswuse sihis edasi.

Walus oli aga seda näha, et just sell ajal kui meil Eesti talumees, kelle wastu turuleheks muutunud „Sotsialdemokrat" nüüd nõnda wäga räuskab, Eesti iseseiswuse kaitseks julgelt wälja astus, paljud teised aga äraandlikult endid ülewal pidasid. Siis kui talumehed, meie „hallid parunid", wõimude käskudele wastu panid, wilja ja loomi küllalt kokku ei wiinud ja seepärast wallad sõjaseaduse alla pandi, olid meie kooliõpetajad sõnakuulelikud teenrid, kes kursustel sõjawäeliste juhatusel Saksa keelt õppisid. Sell ajal, kui Eesti wallawanemad Riias kodumaa ühendamise wastu Saksamaaga protesterisid, kirjutasid kooliõpetajad-sotsialistid lepingutele alla, kus nad tõutusewande annawad Saksamaa huwide kohaselt töötada. Sell ajal kui meie talumehed suurte trahwimaksude all ägasid ja neilt warandus ilma hinnata trahwiks käest ära wõeti, rõemustasid sotsialistid-kooliõpetajad suurte palkade üle, mida neile Saksa walitsus lubas. Sel ajal kui Maaliidu mehed Saksa wõimudele märgukirjasid ära annawad, kus kindlalt tähendatakse, et Eesti iseseiswuse mõte rahwast läbi tunginud, andsid kooliõpetajad Wõrus sügawa tänutundmuse adressisid niisuguste herradele ära, nagu seda praost Falk oli. Kuid läheme asja juurde edasi. Meil oli wäljamaal saatkond, kes Eesti iseseiswuse heaks töötas. Saatkonda tuli kodumaa kulul ülewal pidada, mis suuri summasid tarwitas. Selleks tuli tööd teha, et raha kokku saada ja siin olid Maaliidu mehed jällegi esimeste seas, ise andes ja teisa selleks kaasa tõmmates.

Wõiks palju huwitawaid lendlehta ja märgukirjasid ette tuua, kust näha oleks, mis Maaliit kui erakond, meie iseseiswuse heaks ära on teinud, kuid see wiiks kirjelduse liiga pikale.

Selle peale waatamata, et Eesti wallawanemad ühendatud maanõukogus oma protesti ära andsid, otsustasid

siiski mõisnikud omas maanõukogus 12. aprillil 1918 ühist Balti riiki asutada ja Saksa keisrit paluda seda „Balti elanikkude“ soowi armulikult kuulda wõtta ja selle läbiwiimist teostada.

Eesti-, Liiwi- ja Kuramaast pidi konstitutsionalne-monarhiline riik saama, mis isiklise unioni kaudu Preisi kuningaga Saksamaa külge liidetaks.

Möödaläinud augustikuu wiimastel päewadel kuulutati Bresti rahulepingu tõenduse põhjal Baltimaa Wenemaast lahutatuks.

Oli kõigile selge, et ühist Balti riiki läbi wiia tahetakse.

Selle mõtte wastu astus Maaliit Baltimaa Wenemaast lahti kuulutamise puhul omas lehes 3. septembril otsekoheselt wälja. Lehest loeme:

„Omalt poolt peame oma tõsiseks kohuseks selle peale tähelepanemist juhtida, et ühise Balti riigi mõte meie rahwa rõhuwa enamuse poolt kuidagi wiisi poolehoidmist ei suuda leida. Meie kõige ringkondade kõige ihaldawam soow on koguni Wene tsariwalitsuse ajal olnud, et Eestimaa etnografiliseks walitsuse üksuseks saaks“.

See oli siis ainuke awalik kindel hääl ühise Saksa-Baltimaa wastu, sest kõik teised lehed kas kiitsid Saksamaaga ühinemist heaks ehk awaldasid waga soowi Balti riigi konstitutsioni isadele, mida neil põhiseaduse kokkuseadmise juures tähele tuleks panna. („Postimees“.)

Ametlikult poolt awaldati sel puhul lehtede otsused, nende seas ka Eest iajalehted eoma, peale Maaliidu. Nähtawasti ei meeldinud Maaliidu seisukoha wõtmine Saksa wõimudele sugugi, mispärast nad sellest waikida püüdsid.

Selle kindla wäljaastumise läbi leidis Maaliit rahwa seas laialdast poolehoidmist.

Oktobrikuu 13 päewal jõudis teade, et Saksamaa on walmis rahu tegema ja Wilsoni 14 punkti wastu wõtal. Kõigil oli tundmine, et Saksamaa sõja kaotanud on. Loo tusrikas tulewik awaneb Eestile. Tehakse weel mõisnikkude poolt katset ühise Balti sõjawäe asutamiseks sakste ülemjuhatuse all, kuid katse ei lõö läbi. Siin on jälleg

sotsialistide poolt sõlmitawad talurahwa, kes selles asjas oma wastutseismisega sakslaste plaanidest kriipsu läbi tõmbawad.

Seal kuulutakse möödalainud aasta 11. novembril Tallinnas uuesti Eesti Wabariik wälja. Kohe asub Eesti Maarahwa Liidu Pärnu maakonna komitee awalikule tegewusele. Maaliidu komitee ruumidesse asus erakondade waheline büroo, kus teine kord ööd kui päewad tööd tehti. Nii wäga palju eksisammusid oli wõimalik kõrwaldada, mis teadmatuse tõttu Tallinna korraldustes Pärnu kohta tehti. Ka siin kogus Maaliit oma energilise töö tõttu mitmelt poolt wastutseid. Üleüldisele asja käigule tõi aga töö kasu. Nõnda on Maaliit, kui polittiline organisatsion, kõigil surwe walitsuste aegadel, nõnda enamlaste kui sakslaste päewil, ausalt Eesti wabaduse lippu ülewal hoidnud, ja saab seda ikka ja alati ka tulewikus tegema.